

ВКЛАД НАУКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ФЛУКТУАЦІЙ КЛІМАТУ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
молодих учених і спеціалістів
(16–17 березня 2023 р.)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА ІНСТИТУТ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

**ВКЛАД НАУКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ
ОБМЕЖЕНОГО РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ТА ФЛУКТУАЦІЙ КЛІМАТУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
молодих учених і спеціалістів
(16–17 березня 2023 р.)

ДУ ІЗК НААН
Дніпро 2023

According to the results of the conducted research, it was established that the use of the new biological growth stimulator Radifarm and Engio insecticide in the production technology of Burley 46 tobacco ensures high yield and economic efficiency of the tobacco industry. A technological map of cultivation and protection of new varieties of tobacco of Ukrainian selection using the most effective biostimulants and insecticides has been developed. The expediency of introducing new elements of the technology of growing and protecting tobacco from harmful organisms into tobacco production to ensure competitive tobacco production is economically substantiated.

Key words: *tobacco, cultivation technology, insecticides, biological growth stimulants, competitiveness*

УДК 355/359-63: 338.054.23

ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Завадських Г. М., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки і бізнесу,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Дніпро, просп. Слобожанський, б.12/32 e-mail: hannaz2208@gmail.com*

Ключові слова: *агропромисловий комплекс, виробництво, логістика, експорт, інфраструктура, втрати*

Багато років український агропромисловий комплекс до повномасштабного вторгнення РФ посідав провідні позиції серед експортерів світу. У 2021 р. 40 % від загального експорту України становила агропродукція. За 30 років незалежності Україна стала ключовим гравцем на ринку продовольства у світі. Україна увійшла до топ-10 виробників та експортерів зернових і олійних культур, олії та шроту, а також продукції тваринництва.

Повномасштабна війна стала справжнім випробуванням для аграріїв. Через війну позиції України на світовому ринку погіршилися, як з точки зору виробництва, так і експорту.

Ось основні тенденції основні тенденції на агроринку у 2022 р.:

- світові ціни на зерно дещо знизились після стрімкого зростання у березні 2022 р., проте залишаються досить високими. Також істотно зросли світові ціни на іншу агропродукцію. Так, індекс продовольчих цін FAO у вересні 2022 р. становив 136.3 п., що на 6 % вище, ніж у вересні 2021 р. Водночас ціни на зерно в Україні залишаються низькими через логістичні проблеми, які спричинила війна;

- втрата ринків збуту. Через ускладнення логістичних шляхів постачання ключові партнери України переорієнтовуються на інших постачальників. Індія збільшила імпорт соняшникової олії з Росії та Аргентини, а Китай планує наростити імпорт кукурудзи з Бразилії;

- можливий голод у країнах, залежних від поставок агропродукції з України, а також руйнування продовольчої системи світу. Така ситуація змушує розвинені країни виділяти додаткові кошти на продовольчу безпеку. Ситуація частково покращилась після запуску «зернового коридору» з українських портів під егідою ООН.

Частка виробництва агропродукції у всіх регіонах, де були або тривають воєнні дії – 38 %. Кожен із постраждалих регіонів був лідером з виробництва певної продукції. Загалом у 5-ти областях, що найбільше постраждали від війни (Харківська, Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська) вирощувалось 35 % овець та кіз, 20 % свиней, вирощувалось 32 % пшениці, 29 % соняшнику, 26 % ячменю, 25 % овочів, вироблялось 23 % меду і 16 % яєць.

Основні виклики і проблеми, як наслідок війни, аграрного сектору в сфері

виробництва наступні:

- збільшення вартості МТР (найбільш суттєво зросли ціни на міндобрива та пальне), що підвищує собівартість та зменшує рентабельність;
- міна сівозміни через зниження рентабельності деяких культур і проблеми з реалізацією агропродукції
- перебої з електроенергією порушують виробничі процеси, адже у більшості виробництв важливою є безперебійна робота;
- дефіцит робочої сили: міграція всередині країни та за кордон, мобілізація.

В зонах, де були або тривають воєнні дії існує брак ресурсів внаслідок втрати коштів та майна через обстріли чи крадіжки окупантами, знищення посівів, несвоєчасний збір урожаю, низьких цін на продукцію або неможливості вивезти зерно. Маємо масштабні пошкодження й руйнування агро-інфраструктури та техніки: склади, зерносховища, сільгосп-техніка та обладнання. Окуповані підприємства, крадеться і вивозиться врожай, техніка, обладнання та інші засоби виробництва. Неможливими є проведення технологічних операцій (внесення ЗЗР, підживлення, збирання, зрошення) через замінування полів та близькість до зони бойових дій. На 27 % зменшились посівні площі у 2022 р. після початку повномасштабного вторгнення у порівнянні з 2021 р.

В сфері трейдингу і логістики маємо такі проблеми:

- відсутність сталих логістичних ланцюжків, які могли забезпечувати необхідні об'єми експорту. Через це гравці аграрного ринку почали пропрацьовувати нові маршрути у максимально оперативному режимі. Вартість логістики у гривневому еквіваленті зросла в 2-3 рази за рахунок підняття залізничних тарифів, збільшення плеча доставки та інфляції. Вартість логістики становить близько 2/3 від ціни зерна, роблячи його виробництво для українських аграріїв нерентабельним в окремих регіонах.

- блокада портів. До повномасштабного вторгнення 95 % експорту здійснювалось морськими шляхами. З кінця лютого до липня були заблоковані всі порти, окрім малих Дунайських, пропускної здатності яких не вистачає для експорту в довоєнному об'ємі.

- обмеження сухопутних шляхів. Мала пропускна здатність залізничних станцій на кордоні з європейськими країнами. Відсутність достатньої кількості європейських вагонів для перевезення зерна.

- різна ширина колій в Україні та ЄС. Обмеження пропускної спроможності європейських логістичних центрів.

До закінчення війни важко оцінити розмір пошкоджень та втрат для агросектору України. Згідно з дослідженням КШЕ розмір збитків агросектору складає 6,6 млрд \$ або 5 % від загальної оцінки збитків інфраструктури. Внаслідок порушення в логістиці та зниження цін на експортно орієнтовані товари втрати вітчизняного АПК попередньо оцінюються в 18,5 млрд. \$, від зниження виробництва с/г культур у 2022 р. – в 11,5 млрд. \$, від зменшення виробництва озимих культур у 2023 р. – в 3,0 млрд. \$, внаслідок підвищення виробничих витрат – в 0,9 млрд. \$, від зменшення виробництва продукції тваринництва – в 0,3 млрд. \$.

За підрахунками фахівців, близько 5 млн га с/г угідь (або 15 % ріллі) в Україні, ймовірно, заміновані. Наразі для розмінування необхідна сума від 5,0 млрд \$. 13,6 млн га території України є потенційно небезпечними (там відбувались або проходять бойові дії).

Наслідки активних військових дій для земельного фонду є катастрофічними: утворення вирв, ущільнення ґрунтів, знищення рослинності і загибель ґрунтової фауни; забруднення ґрунту, повітря та ґрунтових вод нафтопродуктами і важкими металами може призвести до того, що деякий час на цих територіях не можна буде нічого вирощувати; забруднення навколишнього середовища внаслідок влучання в промислові чи хімічні об'єкти.

Після збору рекордного врожаю 108,8 млн т зернових та олійних у 2021/22 МР в Україні прогнозувався рекордний обсяг експорту на світовий ринок. Але через війну, а з нею й логістичні проблеми, український експорт призупинився. У портах Чорного та Азовського морів виявились заблокованими понад 20 млн т зернових та олійних. Експорт зерна в перші місяці був обмежений до 500 тис. т на місяць у порівнянні з 5 млн т до війни.

Агросектор України відіграє одну з ключових ролей в економіці країни. Можливості України експортувати свої товари постали перед логістичними труднощами через блокування

морських портів та обмежену пропускну здатність сухопутних шляхів, що частково було компенсовано реалізацією зернового коридору. Внаслідок цього з початку 2022 р. експорт в усі регіони світу, окрім ЄС, знизився. Це пояснюється тим, що Україна перенаправила експорт товарів через порти сусідніх країн, насамперед Румунії. Також ЄС скасував усі мита й збори на українські с/г товари на період з 4 червня 2022 р. по 5 червня 2023 р., що допомогло підтримати українську економіку та створило підґрунтя для зростання в наступні періоди. Для запобігання продовольчої кризи на початку березня 2022 р. КМУ обмежив експорт низки харчової продукції, зокрема жита, вівса, гречки, проса та цукру, живої худоби, мороженого м'яса ВРХ, м'яса та м'ясних субпродуктів. Але з червня обмеження на деякі види продукції скасували, зокрема на пшеницю та ячмінь.

Війна серйозно впливає не лише на глобальну, а й на внутрішню продовольчу безпеку. Після початку повномасштабної війни у зв'язку зі зростанням споживчих цін та безробіттям доступність харчових продуктів в Україні знизилася на 15-43 % згідно з дослідженнями КШЕ.

Ціни на овочі нового врожаю зросли найбільше: значно підвищилися у другій половині червня, але у серпні почали знижуватись. Також через війну в Україні втрачено близько 20 % промислового виробництва яєць, що призвело до різкого підвищення цін у жовтні 2022 року.

Велика кількість проблем існує і в сфері аграрної інфраструктури:

- низька оборотність на елеваторах через погане вивезення ранніх культур врожаю цього сезону, що в свою чергу ускладнює приймання пізніх культур;
- пошкодження та руйнування обладнання і приміщень: тягових станцій, сушарок, силосів, адміністративних будівель, лабораторій і т. д.;
- 165 елеваторів знаходяться на територіях тимчасово окупованих областей. Це становить > 10 % від довоєнних сертифікованих потужностей зберігання зерна.

До війни Україна приблизно на 50 % забезпечувала себе мінеральними добривами (азотними добривами – близько 70–75 %, фосфатними й комплексними – до 20 %). Сільськогосподарська техніка – це категорія активів, що зазнала найбільших втрат внаслідок війни - викрадення на тимчасово окупованих територіях, пошкодження через влучання ракет у склади або під час польових робіт. За оцінками КШЕ, 11 % від наявних до 24 лютого техніки та устаткування повністю або частково пошкоджені, а вартість їх заміни складає \$2,9 млрд.

Повномасштабна війна негативно вплинула на інвестиції в Україну. Інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості у I пол. 2022 р. впав до 2,17 балів з 5-ти. Це значення найнижче з 2013 р., коли індекс впав до 1,8 бала. Це непоганий результат, який свідчить про стійкість українського бізнесу. Агробізнес відіграє ключову роль, створюючи підґрунтя для більш сприятливого інвестиційного клімату. Наразі про великі інвестиційні проєкти говорити важко, та зацікавленість інвестування у відбудову України зросла.

UDC 355/359-63: 338.054.23

Zavadskykh H. PROBLEMS OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF WAR.

Zavadskykh H., Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, e-mail: hannaz2208@gmail.com

For 30 years of independence, Ukraine has become a key player in the world food market. Ukraine entered the top 10 producers and exporters of grain and oil crops, oil and meal, as well as livestock products. A full-scale war became a real test for farmers. Because of the war, Ukraine's position on the world market deteriorated, both from the point of view of production and export. According to research the amount of damage to the agricultural sector is \$6.6 billion or 5 % of the total estimate of infrastructure damage. The full-scale war had a negative impact on investments in Ukraine. In March 2022, changes were made to the state budget regarding the scope of providing state guarantees.

Key words: agro-industrial complex, production, logistics, export, infrastructure, losses